

Fårehyrder på Plougslund hede

For 75 år siden, var der store flokke af får på gårdene i Plougslund, ca. 100 til hver. De blev hver morgen drevet ud ad en sti, som kaldtes æ driwsti. Den var til begge sider indhegnet ved ret store diger, således, at fårene — og om efteråret kreaturerne — kunne gå der uden særlig opsyn, til de øst for gårdene beliggende udlodder, hvortil der var 2—3 kilometer.

Ankomsten hertil blev de så passet af to eller tre hyrder. Fårene og kreaturerne var fra tre gårde, beliggende i den vestre ende af Plougslund. Da lodderne var ret smalle og væsentligst bevokset med lyng, tog man det ikke så nøje med dispositionsretten, men »ophævede loven om mark- og vejfred« i dette tilfælde.

Der var en vandgrøft, som kaldtes æ rundgrow, og i den var der et større vandfyldt hul, hvor alle dyrene havde adgang til at drikke.

Hullet eksisterer den dag i dag, og kaldes: æ fæl-des vandhul. I dette hul havde hyrdedrengene opsat en stang i midten, og i omkredsen lavet nogle regelmæssige — eller så omtrent — små forhøjninger. Apparatet fungerede som tidsmåler, men havde den fejl, at det kun »gik« i solskin.

Om aftenen blev fårene så drevet hjem ad »driwstien«, og hver gård fik sine, til tider vel knap nok, og til andre tider måske lidt rigelig, men man havde en ret god evne til at »få sit«.

På de store lyngflader havde hyrdedrengene megen tid til rådighed, og en del af denne benyttede de bl. a. til at finde fuglereder og kontrollere æglægning og udrugning og senere ungernes voksendygtighed.

Det gav jo en stor indsigt i fuglelivet, samt andet blandt markens og hedens dyr. Men også de mere håndgribelige ting tog drengene sig af. Således dyrkede de små jordstykker med kartofler og køkkenurter — løg, ja, endda havre og boghvede avlede de. Til værn om disse små »kålgårde« lavedes lidt jorddige, og man passede selvfølgelig, at fårene ikke overskred grænsen for det tilladelige. Fristelsen kunde jo være stor.

Selv om der hist og her i lyngen var nogle små pletter med lidt »græs« (nærmest det såkaldte »katteskæg«) kneb det ofte, at dyrene kunne få føden.

Således har en mand fortalt mig, at engang var nogle får kommet ind på hans mark, og da han ville jage dem væk, viste det sig, at et får var så magert og afkræftet, at det blev hængende i noget højt lyng, så han måtte bære det væk. Lyngen kunne sine steder blive indtil en meter høj.

Man skulle synes, at det var et let job at være fårehyrde, men det var nu ikke så ligetil. Alle gårde avlede boghvede, og ofte var det på ret store arealer — hovedsagelig nyopdyrket hedejord — dette forekom, og her måtte hyrdedrengene da være særlig påpasselige, idet Fårene, når de kunne komme til det, åd dem en sygdom til i boghveden.

Denne sygdom kaldtes, at fårene blev »dimsede«, d.v.s. de gik med hovedet ned mod jorden og nedhængende ører og stampede med forbenene.

Det eneste middel, man kendte herfor, var, at man straks skulle bide et stykke af hvert øre, og da fårene var meget tamme og kendte sin hyrde, var det ikke vanskeligt at fange dem, og een for een måtte de angrebne så underkaste sig processen med at få bidt et stykke af øret.

Resultatet var, at de så kom sig, når først blodet

havde flydt. Hvorfor der absolut skulle bides et stykke af i stedet for at skære et stykke af, kan der ikke gives nogen oplysning om, men det, man brugte som universalmiddel dengang, var altså ufejlbarligt, og hvorfor skulle man så gribe til nyere og ukendte midler, skønt ellers enhver velrenommeret hyrdereng med respekt for sig selv vel nok var ejer af en skarp lommekniv.

Om foråret, når fårene fik lam, kunde der være stor dødelighed blandt lammene, og så var det hyrdedrengens bestilling at flå skindet af disse.

Dette var de aldrig kede af, da skindet gerne var deres ejendom i sådanne tilfælde. De kunne som regel koste 4—6 skilling stykket og købtes af en »grossist«, som også var hyrdedreng. Denne kunne så udbringe dem i videre handel, og så kunne de koste indtil en mark stykket.

En kær adspredelse var det, når der kom en lammehandler, så fik man travlt med at fange lammene, og efter en lang prutten og trækken blev de endelig solgt til en pris af omkring 10 kr. stykket. Lammene blev så samlet sammen og drevet afsted enten til Vejle eller Kolding, idet man foran trak et par får, og en to-tre drenge drev på bagved. Sådanne en tur kunne vare helt op til en uge, og betalingen var gerne 1 krone eller to om dagen og fri fortæring, hvilket jo var en stor fortjeneste.

Om vinteren kom fårene i hus i et rum, der kaldtes æ fårest, gerne i samme hus som køer og heste, og de blev da fodret med enghø i nogle tremme-hække. Dog var de ude om dagen, når vejret tillod det, og de kunde da sommetider gå på langfart og blive helt væk. Så måtte de efterlyses ved kirkestævne, som var den almindeligste efterlysningsmåde, man kendte.

Var jorden tillagt med sne, blev fårene inde hele tiden. Omkring februar og først i marts begyndte de så at få lam, og så skulle man jo føre tilsyn med dem, og det var da også hyrdedrengene, der måtte tage sig af dette. Drengene blev som regel fæstet fra første marts, hvis de ikke var blevet i gården i vintertiden. Præmien for et nyfødt vædderlam var et æg og for et »ægllam« (gimmerlam) 2 æg. Det var også tilfældet, at når en dreng blev flere år i en plads, så fik han ofte et eller to får, som han kunne få græsset gratis på gården, ligesom de eventuelle lam, de fik, var hans ejendom. Det kunne jo føre til, at de startede på denne måde som handelsmænd. Mange af vore store handelsfolk fra den første verdenskrig har således begyndt deres handelsløbebane med lammeskind m. m. Senere blev det til kalve, heste og kreaturer.

Blandt de hyrdedreng, der handlede med lammeskind dengang, var den nu afdøde John Peder sen i Plougslund. Han kom senere til at tjene i Sønder Omme præstegård hos pastor Rambuck. Præsten kunne ikke lide, at John handlede, hvorfor han måtte gøre det i smug, hvilket nok ikke har været mindre spændende.

I årene 1875—80 tog opdyrkningen af heden for alvor fat. Gennem de stor engdrag mellem Almstok og Plougslund blev der gravet vandingskanaler, og engene blev opgrøftet, så de kunne overrisles, jorden blev merglet, og man fik flere og flere malkekøer. Samtidig blev det store fårehold indskrænket, og fårehyrderne forsvandt.

I 1892, da min fader overtog gården her i Plougslund, var der kun 15—20 får, og de var tøjret om sommeren. Om vinteren gik de løse frit overalt. Når det blev aften kom de som regel hjem til går-

den, selv om de gik sammen med andres får. Ved gården var der en hæk med hø eller andet foder til dem.

Fårehyrderne er nu blevet en saga. Men der er ingen tvivl om, at drengene på den tid levede et liv, der kunne være spændende og rig på oplevelser, selv om vore dages tarzan- og knallerttilbedere kun vil rynke på næsen deraf. Der kunne være livsperspektiver over lynghedens vidder.

Peder Johansen.

Et totusindårigt vandingssted i Ølgod

I Salomon Frifeldt bog: »Ad jyske Veje Sønderud« berettes om en fra gammel Tid bestående deklaration på et vandingssted på Bøllund hede i Ølgod sogn, som af vejfarende måtte benyttes af folk og fæ. Et system af vejspor sås her, mølleveje til Skærbæk vandmølle, tinghøje mod tinghøjene i Vestkjær og studeveje længere mod syd. Et færdselssagn om en hovedløs so knyttede sig også til stedet.

Vandingsstedet fandtes på et lavt sted på hede-fladen, hvor der altid stod vand, stammende fra et lille kildevæld. Efterhånden som heden blev opdyrket og gennemdrænet, forsvandt vandet om sommeren, og stedet fyldtes med sten, som i tidens løb var blevet aflæsset der vel for at slippe af med dem.

For et års tid siden lavede man en dræning midt gennem vandingsstedet, og da man fik en del af stenene fjernet, kom en masse potteskår til syne i mudderet. En del af dem kom op til nærmere un-